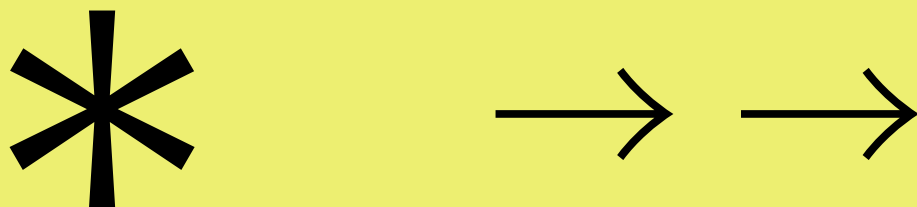
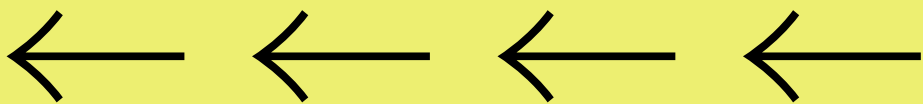

Justícia
climàtica
interseccional
i polítiques
públiques de
Barcelona

Justícia climàtica interseccional i polítiques públiques de Barcelona

L'objectiu d'aquest informe és fer un mapatge de les polítiques públiques a Barcelona amb una mirada de justícia climàtica i interseccional. A partir d'una revisió teòrica de la literatura acadèmica entorn del tema, tant d'estudis teòrics com aplicats a polítiques públiques, s'analitza com aquestes poden tenir impacte sobre els eixos de desigualtat i les seves interseccions. Vincular els conceptes de justícia climàtica i interseccionalitat ens permet subratllar la pertinença d'abordar el canvi climàtic de manera més complexa, tenint en compte l'impacte de les desigualtats en l'efectivitat de les accions i propostes polítiques.

Autoria: Marina Garcia Castillo i Gloria García-Romeral, Centre d'Estudis Interdisciplinaris de Gènere (Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya).

Data: desembre del 2022

Edició:
Institut de Drets Humans de Catalunya
Carrer Avinyó 44, 2n. 08002 Barcelona
www.idhc.org

Disseny i maquetació:
nadiansanmartin.com

Aquesta obra està sota una llicència de Creative Commons Reconeixement No Comercial 4.0 Internacional. Es pot copiar, distribuir, comunicar públicament, traduir i modificar, sempre que sigui per a fins no comercials i se'n reconegui l'autoria.

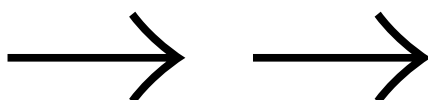
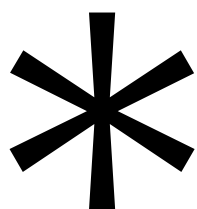
UVIC
UNIVERSITAT DE VIC
UNIVERSITAT CENTRAL
DE CATALUNYA

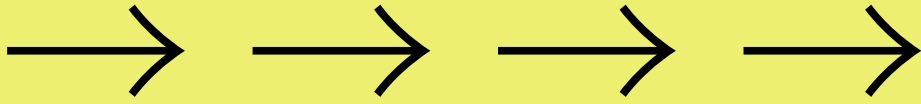
Amb el suport financer de:

Índex

Introducció	4
Metodologia	6
Conceptualització de la justícia climàtica interseccional	8
Justícia climàtica a les polítiques públiques	14
Mapatge de les polítiques	21
Pla d'Acció per l'Emergència Climàtica 2030	33
Consideracions finals	39
Bibliografia	42

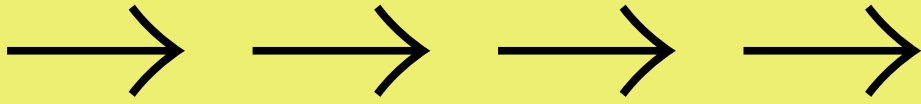
CAP. 1

Introducció

Aquest informe s'emmarca en el projecte "Justícia climàtica: mirades i propostes des de i per als drets humans" liderat per l'Institut de Drets Humans de Catalunya i en col·laboració amb el Centre d'Estudis Interdisciplinaris de Gènere (CEIG) de la Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya. La participació del CEIG s'encaixa en el seu objectiu de seguir ampliant i aprofundint l'anàlisi interseccional en àmbits de la política pública diversos i tan rellevants com ho és l'emergència climàtica.

En aquesta línia, l'objectiu d'aquest informe és fer un mapatge de les polítiques públiques a Barcelona amb una mirada de justícia climàtica i interseccional. A partir de la selecció de les polítiques públiques que incideixen en l'emergència climàtica, es tractarà d'analitzar com aquestes poden tenir impacte sobre els eixos de desigualtat i les seves interseccions.

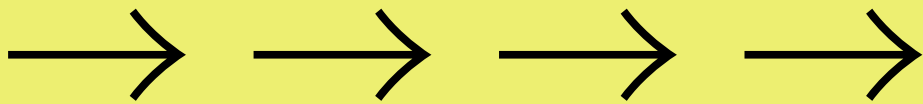
CAP. 2

Metodologia

A nivell metodològic, per a l'elaboració d'aquest informe s'han emprat dues tècniques, l'anàlisi documental i les entrevistes. D'una banda, s'ha elaborat una aproximació al concepte de justícia climàtica interseccional a partir de l'anàlisi documental de literatura acadèmica relativa a la justícia climàtica específicament i al canvi climàtic amb una mirada vers les desigualtats o interseccional, des de diferents àrees de coneixement. També s'han tingut en compte documents d'organitzacions internacionals per tal de copsar el discurs entorn d'aquesta temàtica pels organismes de governança global. Pel mapatge s'han revisat documents de polítiques públiques que s'explicaran en el següent apartat.

D'altra banda, s'han fet entrevistes a dues persones expertes que treballen en l'administració, a l'Oficina de Canvi Climàtic i Sostenibilitat a l'Ajuntament de Barcelona i a l'Agència de Salut Pública de Barcelona i que han estat implicades en l'elaboració del Pla d'Acció per l'Emergència Climàtica. Aquestes entrevistes han tingut una doble funció: complementar el marc teòric i contextualitzar el Pla d'Acció per l'Emergència Climàtica.

CAP. 3

Concep- tualització de la justícia climàtica interseccional

3 | Conceptualització de la justícia climàtica interseccional

El canvi climàtic és una qüestió estretament vinculada a l'ètica, i per extensió, a la justícia (Gardiner, 2011). Alhora, sabem que el canvi climàtic s'origina i agreuja les **desigualtats** socials (Fine & Love-Nichols, 2021). En conseqüència, independentment de la definició de justícia climàtica amb la que treballem, partirem de les següents enteses: en primer lloc, les desigualtats socials provoquen una desigual contribució al canvi climàtic. Això vol dir que els països, comunitats i persones que més s'han beneficiat de la industrialització han creat i agreujat la crisi climàtica a costa de les comunitats marginalitzades que empren menys combustibles fòssils i menys han contribuït a aquesta crisi. En segon lloc, els impactes del canvi climàtic també són desiguals, és a dir, recauen en aquells països, comunitats i persones menys responsables i amb menys capacitat per mitigar-ne els efectes. En tercer lloc, les polítiques entorn al canvi climàtic no responen a un principi d'equitat, ni per qui les duu a terme ni per qui van dirigides.

A partir d'aquestes primeres coordenades, podem ubicar el terme de "**justícia climàtica**", que va aparèixer per primera vegada a la literatura acadèmica al 1989 de la mà de l'Edith Brown Weiss en un llibre sobre justícia intergeneracional (Schlosberg & Collins, 2014). Aquest darrer concepte fa referència al dret de les persones que encara no han nascut a heretar un planeta habitable, així com la responsabilitat de les persones en l'actualitat pels impactes a llarg termini de les decisions presents. De fet, la **justícia intergeneracional** és un tema clau en la conceptualització de la justícia climàtica i un dels "quatre pilars" que la constitueixen tal i com identificava un estudi recent (Newell et al., 2021). Els altres pilars de la justícia serien:

- Justícia distributiva: en relació a com es comparteixen els costos i els beneficis del canvi climàtic i les accions que se'n deriven.
- Justícia procedimental: relativa a assegurar-se que els processos de presa de decisions sobre accions i impactes del canvi climàtic són justos, responsables i transparents.
- Reconeixement: reconèixer les desigualtats entre grups pel que fa a les diferents experiències fent front al canvi climàtic.

Perkins (2018) identifica els següents elements que es vinculen a l'àmbit de la justícia climàtica: la **justícia interespècie**, és a dir, la consideració cap a espècies no-humanes i la protecció de la biodiversitat; i la

3 | Conceptualització de la justícia climàtica interseccional

justícia correctiva, retributiva o restaurativa, en referència a les mesures que es poden emprar per adreçar les situacions injustes que s'agreugen amb el canvi climàtic.

Tanmateix, la conceptualització i dimensions de la **justícia climàtica** varien, principalment en funció de l'actor social i polític que l'article i la concepció de "justícia" que segueixi. En aquest sentit, Schlosberg & Collins (2014) diferencien entre el discurs acadèmic i les seves teories "ideals", la perspectiva de les organitzacions internacionals entorn de les polítiques (que consideren "elitistes"), i per últim les perspectives dels moviments socials, cada vegada més nombrosos.

En qualsevol cas, el concepte de justícia climàtica ens emmarca "les obligacions i les relacions ètiques amb les persones i els ecosistemes" (Sultana, 2022). Alhora, la perspectiva crítica que proposa Sultana incideix en redreçar les injustícies derivades dels impactes del canvi climàtic, posant el focus també en qui se'n beneficia, qui en perd, de quines maneres, on i per què; fet que ens porta a comprendre com el colonialisme, el capitalisme, i altres sistemes de poder interactuen.

Per tal de seguir posant el focus en la justícia climàtica interseccional, farem una breu explicació de la **interseccionalitat**, en base a la [Guia per incorporar la interseccionalitat a les polítiques públiques](#). En primer lloc, tot i que puguem trobar antecedents d'aquesta proposta en d'altres entorns, la formulació de la interseccionalitat tal i com la coneixem avui dia es produeix a finals de la dècada de 1990 als Estats Units per part d'activistes i acadèmiques negres com Kimberlé Crenshaw (1989), Patricia Hill Collins (2002) o Combahee River Collective (2014). De fet, la interseccionalitat suposa una crítica al fet que el feminisme (que majoritàriament adoptava una perspectiva blanca) i l'activisme negre (que prenia un punt de vista androcèntric) no aconseguien fer palesa l'heterogeneïtat interna dels grups socials que deien representar. I és que les realitats i reivindicacions de les activistes negres no només no hi estaven representades, sinó que no es derivaven de la simple superposició d'allò plantejat per part del feminisme (blanc) i del moviment antiracista (androcèntric). Així, no es tractava de sumar desigualtats (seguint una lògica additiva), sinó d'entendre que l'encreuament dels eixos de gènere i raça produeix realitats específiques.

En aquest sentit, l'activista i teòrica feminista negra Patricia Hill Collins (2002) conceptualitza els diferents eixos d'opressió com entrelaçats en una matriu en el marc de la qual es constitueixen els individus en diferents i canviants posicions de poder. Amb això es posa l'èmfasi en la interacció i interdependència entre línies d'opressió, i en la possibilitat que les persones es trobin en posicions diferents d'opressor i oprimint simultàniament.

Crenshaw (1989) distingirà entre dos conceptes que ens poden servir per diferenciar dues vessants en les aportacions d'aquest debat: la **interseccionalitat estructural** (que explica com el creuament dels diferents eixos de desigualtat distribueix el poder entre grups socials) i la **interseccionalitat política** (que mostra com, des de l'acció política –tant institucional com activista–, es reproduïxen o combaten les desigualtats interseccionals).

3 | Conceptualització de la justícia climàtica interseccional

Pel que fa a la interseccionalitat política, destaquem les premisses següents:

- Malgrat pretendre que les polítiques vagin dirigides a la “ciutadania en general” o a un eix concret, a la pràctica totes les polítiques tenen uns efectes interseccionals. En aquest sentit, podríem dir que totes les polítiques són interseccionals, ja que (encara que no ho vulguin o no ho explicitin) tenen impactes en una ciutadania que sempre està travessada per tots els eixos de desigualtat. L'objectiu seria que les polítiques fossin interseccionals de forma conscient (assumint les incusions i exclusions, establint prioritats...) i que tinguessin com a objectiu combatre aquestes desigualtats que es produeixen com a resultat del creuament d'eixos.
- La interseccionalitat ens permet sortir de la lògica competitiva entre els eixos de desigualtat, per mostrar que tots formen part d'un mateix entramat que cal entendre des d'un plantejament holístic (però sense perdre de vista les especificitats dels eixos).
- Cal tenir en compte que les polítiques públiques no només combaten les desigualtats, sinó que de vegades també contribueixen a reproduir-les.

Si traspassem aquests breus apunts sobre la interseccionalitat a la crisi climàtica, i tenint en compte que el canvi climàtic afecta de manera diferenciada, desigual i desproporcionada a les persones, trobem, d'entrada, que una major vulnerabilitat social genera una major vulnerabilitat als efectes del canvi climàtic, sent tots aquests aspectes centrals de la justícia climàtica. Alhora, a través de l'aplicació d'una perspectiva interseccional podem superar les dicotomies de **resiliència i vulnerabilitat** per entendre la “càrrega d'estrès i els efectes indirectes del canvi climàtic en ‘subgrups’, i no posant el focus simplement en si els individus s'hi poden adaptar o no” [traducció pròpia] (Versey, 2021, p. 72). Ignorar els impactes interseccionals sobre els eixos de desigualtat dificulta generar accions climàtiques que abordin coherentment els efectes del canvi climàtic, podent, per exemple, minimitzar o agreujar altres problemàtiques socials. Això és especialment rellevant en un moment en què en les accions climàtiques abunden els discursos apolítics entorn de la resiliència, la participació, la governança comunitària o inclús el creixement capitalista com a solució a la crisi (Sultana, 2022), però també per dimensionar correctament els aspectes tècnics, científics, de gestió i finançament que sovint agafen una centralitat molt important en les accions climàtiques.

Portant això al terreny pràctic, trobem que els **moviments** ecologistes de base com *Fridays for Future* i *Extinction Rebellion* incorporen la interseccionalitat de manera inherent, per això el sorgiment en aquests contextos del concepte MAPA (*Most Affected People and Areas*) (Tan, et al., 2020; Comparelli & Pitò, sense data). Aquest concepte suposa una superació del paradigma Nord Global–Sud Global i reconeix que sovint les persones més afectades pel canvi climàtic poden viure als països més rics. Alhora, aquests activistes, sovint molt joves, utilitzen conceptes com el de “salvador blanc” per revisar les narratives de generositat del supremacisme blanc i colonial i interpel·len a la revisió dels privilegis fent una crida a un canvi estructural contra l'exploatació, el supremacisme i la injustícia climàtica.

3 | Conceptualització de la justícia climàtica interseccional

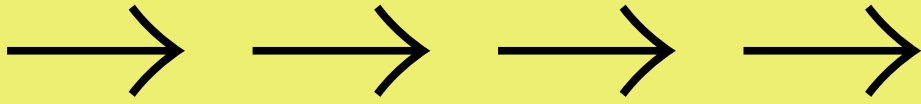
De fet, el desenvolupament dels moviments per a la justícia climàtica i la pròpia conceptualització de la justícia climàtica provenen en gran part de la tasca entorn de la pol·lució i el racisme mediambiental dels **moviments per a la justícia ambiental**, dels que prenen idees, demandes i principis. En primer lloc, els moviments per a la justícia mediambiental han fet una tasca conscient per separar la concepció de medi ambient com a “salvatge” o com a natura desvinculada de la vida diària (Schlosberg & Collins, 2014, p. 360), per tal de ser entesa com un espai on les persones “viuen, treballen i juguen”. Aquesta aproximació ha permès posar el focus en com les amenaces mediambientals posen en risc la vida diària (íbid.) i ha suposat un distanciament dels discursos predominantment blancs i de classe alta dominants dels moviments mediambientals (Fine & Love-Nichols, 2021). A més, en el context dels EUA, va ser arran de l’huracà Katrina i dels impactes observats sobre les comunitats més marginalitzades, quan els moviments per la justícia ambiental van passar a integrar les reivindicacions entorn de la justícia climàtica (Schlosberg & Collins, 2014).

D’altra banda, el concepte i discussions sobre la justícia climàtica han guanyat ascens en el **règim internacional** (Okereke, 2010) i, de fet, veiem com el discurs entorn de les polítiques climàtiques interseccionals comencen a fer-se presents en el Grup Intergovernamental d’Experts sobre el Canvi Climàtic (IPCC en referència a les seves sigles en anglès). Per exemple, en el marc de l’últim informe especial sobre l’1.5°C, determinen l’impacte diferenciat del canvi climàtic sobre grups i persones i s’esmenta que “la capacitat adaptativa (...) de les vulnerabilitats causades pel gènere, edat, nivell educatiu i cultura actuen com factors agreujants” [traducció pròpia]. En aquesta línia, la justícia climàtica es vincula als **Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS)** de manera evident amb el tretzè objectiu, “Adoptar mesures urgents per combatre el canvi climàtic i els seus efectes”, que inclou, entre d’altres metes, incorporar mesures relatives al canvi climàtic a les polítiques públiques parant especial atenció a les dones, als i les joves i als grups i les comunitat locals i marginades. Així es revela la connexió entre aquest ODS i d’altres referents als eixos de desigualtat, com el desè sobre reducció de les desigualtats, o el cinquè sobre igualtat de gènere. En conseqüència, veiem que el marc dels ODS ens permet aproximar-nos a la justícia climàtica de forma complexa, tenint en compte diversos eixos de desigualtat i fent paleses les interconnexions de les polítiques entorn del canvi climàtic i altres polítiques socials.

Si ens centrem en els eixos de desigualtats més presents en les polítiques climàtiques, i des d’una perspectiva de justícia climàtica, veiem que el gènere ocupa un espai central. El fet que el canvi climàtic afecta desproporcionadament les **dones** és una premissa des de la qual es parteix sovint en el discurs de les organitzacions internacionals i també en la literatura acadèmica sobre les desigualtats del canvi climàtic. De forma general, les dones tenen menys accés a oportunitats educatives, menys mobilitat i més pobresa econòmica que els homes, tots ells factors agreujants davant el canvi climàtic. A més, donat que són majoritàriament les dones les encarregades del treball domèstic i de cures, el canvi climàtic pot augmentar la càrrega d’aquest tipus de treball significativament. Aquesta vulnerabilització també implica més possibilitats de migrar a causa d’esdeveniments climàtics extrems i de ser víctima de violència de gènere (Perkins, 2018). L’Oficina de l’Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Drets Humans (2019) destacava que “les formes interseccionals de discriminació poden incrementar encara més la vulnerabilitat d’algunes dones i nenes al canvi climàtic, mentre que l’exclusió de les dones de l’acció climàtica inhibeix la seva eficàcia i

3 | Conceptualització de la justícia climàtica interseccional

exacerba encara més els danys climàtics”. Ara bé, el subjecte que se’ns presenta s’acostuma a associar a una dona del Sud Global i les anàlisis de gènere no acostumen a tenir en compte situacions com per exemple el sobreconsum al Nord Global i els condicionants de gènere associats (Pearse, 2017). En qualsevol cas, de manera global, una anàlisi en clau de **gènere** contribueix al coneixement entorn de la vulnerabilitat i els impactes del canvi climàtic; les adaptacions en diferents contextos; la responsabilitat per les emissions de gasos d’efecte hivernacle; les desigualtats en la governança climàtica; el coneixement i l’acció social sobre el canvi climàtic (Pearse, 2017).

CAP. 4

Justícia climàtica a les polítiques públiques

Pel que fa a les polítiques sobre canvi climàtic, cal introduir, en primer lloc, les dues aproximacions tradicionals per adreçar el canvi climàtic: la mitigació i l'adaptació. En línies generals, la **mitigació** fa referència a la reducció en la generació de gasos d'efecte hivernacle i a la reducció de la seva concentració a l'atmosfera. L'**adaptació** inclou aquells canvis en els contextos de les persones per tal que puguin fer front als reptes climàtics, com per exemple la construcció d'edificis que resistixin a temperatures extremes (Caney, 2020).

Una tercera aproximació més recent, la **geoenginyeria**, comportaria la “manipulació deliberada a gran escala del clima de la Terra” [traducció pròpia] (Gordijn & ten Have, 2012, p. 2). A banda dels reptes ètics que comporta, hi ha autores que han considerat que reflecteix una forma de coneixement masculina que busca objectificar i dominar la natura (Buck, Gammon, & Preston, 2014).

Aquesta crítica també ha estat realitzada en relació a les mesures de **mitigació**, que han estat criticades per reflectir un biaix masculí occidental. Això fa referència al fet que es privilegia la tecnologia i la governança orientada al mercat per sobre de la suficiència, reforçant la desigualtat de gènere (Pearse, 2017).

Aquestes crítiques s'engloben alhora en la crítica dirigida a les polítiques dissenyades per gestionar el canvi climàtic, com les mesures **adaptatives**, les fonts renovables d'energia i la geoenginyeria arran dels impactes diferenciats que comporten, no només entre països sinó dins de les societats. Així, un “one-size-fits-all approach” serà inefectiu ja que la capacitat de resiliència al canvi climàtic o de disposar d'eines per recuperar-se'n són menors, per exemple, en els grups que ja estan experimentant racisme, sexisme o desigualtat econòmica (Versey, 2021). També és rellevant recalcar com el gènere és un factor que es té en compte en els programes d'adaptació i mitigació al Sud Global, en comparació amb les polítiques climàtiques del Nord Global, en què aquesta dimensió resta invisible, assumint-se superada.

Un dels àmbits centrals de les polítiques adaptatives del canvi climàtic és l'**urbanisme** climàtic, que ha estat criticat per considerar-se sovint una continuació de l'urbanisme neoliberal, sense consideració de les experiències dels grups marginalitzats (McArdle, 2021). En aquest sentit, la necessitat d'un urbanisme climàtic postcolonial s'està començant a reconèixer en relació al Sud Global, tanmateix, aquest reconeixement no ha arribat encara al Nord Global (McArdle, 2021). El creuament amb l'eix

4 | Justícia climàtica a les polítiques públiques

de classe social és clau també. Per exemple, quan es fan recomanacions relatives a l'eficiència energètica dels habitatges, la qualitat dels habitatges i les migracions no poden ser ignorades.

Pel que fa a la **governança i la participació** en aquestes polítiques, sabem que, per exemple, les preses de decisions sobre les reduccions d'emissions i les polítiques adaptatives acostumen a excloure aquelles persones i grups políticament marginalitzats (Harlan, et al., 2015), aspecte que l'ICPP anomena "capacitat per modelar solucions" i que hem esmentat anteriorment.

A tall d'exemple, Perkins assenyala com, en el moment que es declara una emergència mediambiental, les institucions que primer prenen el control són aquelles "most top-down and male-dominated", com la policia, l'exèrcit, els bombers o les organitzacions de socors en cas de desastre. Tenint això en compte, Bay proposa l'organització **comunitària** local com a alternativa a una governança climàtica "top-down" (2013). En aquesta línia, Versey fa una crida a fer polítiques climàtiques de manera intersectorial i coordinada, que hauria d'incloure "finançament addicional, recerca col·laborativa i voluntat política" d'actors en diversos nivells de l'administració d'un territori (Versey, 2021).

No obstant, cal parar atenció en el perill de romantització d'allò local, que pot portar a invisibilitzar opressions contextuais, opressions que podrien sortir a la llum amb una anàlisi interseccional. En la línia de valorització dels coneixements alternatius locals del canvi climàtic, Pearse (2017) posa de relleu com aquests poden aportar en la valoració de la natura de maneres que van més enllà de la concepció clàssica dualista en què la natura és allò situat "fora". Tanmateix ens alerta dels perills d'idealització de comunitats pre-colonials en clau de gènere.

Seguint amb la governança i la participació, Pearse (2017) fa una crida a analitzar aquests elements en clau de gènere per tal de tenir més informació sobre les respostes polítiques i del sector privat al canvi climàtic i així examinar quin tipus d'accions climàtiques s'associen amb més presència de dones en la presa de decisions. Si bé Pearse qüestiona el poder transformador radical que se li acostuma a atorgar a la participació igualitària i les estratègies, sovint tecnocràtiques, de transversalització de gènere, es podria vincular aquesta demanada als estudis que indiquen que la ideologia i el coneixement sobre el canvi climàtic estan **generitzats**. És per aquesta raó que segueix sent rellevant veure la participació de les dones en els espais de poder, una participació que sabem que segueix sent baixa (Perkins, 2018). Això contrasta amb el fet que les dones acostumen a ser les responsables de les decisions i la feina requerides per "fer verda" l'economia domèstica, per exemple amb el reciclatge i el compostatge, però també amb les dietes baixes en carn o l'organització d'iniciatives mediambientals comunitàries (Perkins, 2018).

A més, fixar-nos en la participació de les dones és rellevant tenint també en compte que les reivindicacions mediambientals acostumaven a associar-se a un "soft political issue", i per tant les dones hi tenien un paper més central, fet que en l'actualitat s'ha revertit. A causa de les amenaces del clima a l'ordre social global, aquestes qüestions s'han convertit en qüestions de política "hard", comportant així una "masculinization of environmentalism" (MacGre-

gor in Pearse, 2017). Alhora això ha comportat l'adveniment de noves formes de masculinitat vinculades a les tecnologies climàtiques i l'emprenedoria verda. De forma més evident el biaix masculí es reflecteix en el focus normatiu en els mercats i la tecnologia (Pearse, 2017) i també es fa present en la centralitat de les finances climàtiques, que serien aquelles decisions destinades a decidir com emprar els fons per la mitigació i adaptació del canvi climàtic, i en els quals s'ignoren les necessitats de les dones, fent-los ineficients (Schalatek, 2012).

Un darrer aspecte vinculat a les polítiques públiques amb mirada de justícia climàtica interseccional, si bé d'entrada pot semblar menor, és el del **llenguatge** de les propostes polítiques. La “comunicació del canvi climàtic” (Nerlich, Koteyko, & Brown, 2010) i el llenguatge que s'utilitza és rellevant també des d'una perspectiva interseccional. Tenint en compte que la identitat ètnica i racial, el gènere, la classe social, la religió, l'educació i la cultura es correlacionen amb les actituds entorn del canvi climàtic (Fine & Love-Nichols, 2021) i en conseqüència, amb els resultats de la “comunicació climàtica”, es demostra que una comunicació efectiva ha d'ajustar els missatges i els missatgers per comunitats interpretatives particulars (Fine & Love-Nichols, 2021). Així, la “persuasió relativa de missatges que apelen a l'esperança o a la por depenen de diversos factors, incloent el sentiment d'autoeficàcia i vulnerabilitat” [traducció pròpia] (Fine & Love-Nichols, 2021, p. 459), els quals podrien estar vinculats als eixos de desigualtat.

Per acabar, i reforçant el paper del llenguatge i el discurs, un estudi sobre anàlisi del discurs a partir de documents sobre polítiques climàtiques d'agències governamentals a Suècia extreia conclusions rellevants pel cas que ens ocupa (Singleton, Rask, Magnusdottir, & Kronsell, 2021). Les autores trobaven que les agències analitzades donaven constància de les diferències socials en termes generals i entenien el seu rol com a responsables de construir i mantenir una infraestructura “climate-friendly” i en influenciar als actors, com empreses i consumidors, a prendre decisions en aquesta línia. Aquest discurs mediambiental és descrit com a “ecomodernist, environmental problem-solving and individualised”, en el sentit que mira de simplificar la problemàtica per dirigir les seves polítiques cap a l'increment d'accions individuals sostenibles. Així, si bé demostraven cert grau de sensibilitat per la justícia, l'equitat i la igualtat, no es transcendia aquesta capa superficial per adreçar-se sistèmicament. Des d'una perspectiva interseccional, es revelava una simplificació de les desigualtats socials, que obviava diversos eixos de desigualtat i les seves interseccions. Es conclou, doncs, que centrar les respostes en les aproximacions individualistes de l'ecomodernisme en cap cas posa al centre les persones i el medi ambient.

Justícia climàtica interseccional i en clau de gènere al règim internacional

En el context del règim internacional, un aspecte clau a resoldre és la clarificació del mateix **concepte de justícia**, i per tant, com dissenyar polítiques que reconciliïn “idees morals amb la política de poder” a nivell internacional. De fet, com hem vist a l'apartat anterior, amb l'exemple de l'IPCC, el règim internacional incorpora els conceptes de justícia distributiva

4 | Justícia climàtica a les polítiques públiques

entre països pobres i rics però no ofereix una base prou sòlida que adrexi les estructures de la desigualtat global de forma sistèmica (Okereke, 2010). Això ocasiona que la governança relativa al canvi climàtic parteixi generalment “de la base d’un compromís previ a unes idees particulars i sistemes d’organització” (Okereke, 2010, p. 471).

En aquest context, afegir la perspectiva dels **drets humans** és imprescindible per fer operatives les accions sobre justícia climàtica. Hi ha esforços en aquesta línia, com per exemple, l’IPCC que fa referència a com des d’una perspectiva de drets humans queda justificada la prioritització dels drets de grups vulnerables com els infants o les persones racialitzades. Paral·lelament, considera que la normativa internacional sobre els drets humans és aplicable en la implementació d’accions pel canvi climàtic en les àrees de la mitigació, l’adaptació, les finances i la transferència de tecnologia (Allen, et al., 2018). L’acord de París també hi feia referència explícita, alineant-se així amb la normativa internacional referent a l’erradicació de la pobresa, el desenvolupament sostenible i la reducció de la vulnerabilitat.

D’altra banda, seguint al nivell de les organitzacions internacionals, i en referència a una agència especialitzada de l’ONU, trobem que l’Oficina de l’Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Drets Humans (2019) apel·lava a finançar i promoure un coneixement més aprofundit del canvi climàtic a partir d’una consideració de les dones amb referències a la interseccionalitat i recomanava:

Guiar-se per l’experiència multidimensional i interseccional de les dones per tal d’incorporar una àmplia gama de consideracions de drets humans i de gènere en la mitigació del canvi climàtic i en el foment de la resiliència enfront el clima, per exemple:

- *Els drets de les dones a la terra, els recursos naturals i financers, els serveis i els ingressos.*
- *Els desplaçaments i la migració causats pel clima.*
- *La violència sexual i de gènere.*
- *Un enfocament de gènere per la salut i el benestar, en particular els drets en matèria de salut sexual i reproductiva.*

No obstant, la perspectiva de gènere està absent en les polítiques del canvi climàtic i la perspectiva interseccional acostuma a quedar-se a un nivell discursiu que no transcendeix a allò real i tangible.

Encara que en aquest àmbit dels drets humans el problema és i ha estat més profund, ja que la gran majoria de normes i mecanismes derivats de tot el sistema construït a partir de la Convenció Marc de Nacions Unides contra el Canvi Climàtic s’han desenvolupat alienes al discurs i contingut dels drets humans. Amb el que la seva posada en comú que s’ha intentat en els últims anys, amb la participació d’òrgans de drets humans en les COP o la inclusió del discurs de drets humans en aquestes reunions, no ha estat sempre la més afortunada. Amb

4 | Justícia climàtica a les polítiques públiques

la recent incorporació a nivell internacional del dret humà al medi ambient sense riscos, net, saludable i sostenible, possiblement es millora aquesta situació.

En qualsevol cas, trobem altres actors supranacionals que proposen línies d'acció generals per adreçar el canvi climàtic amb perspectiva de gènere. Per exemple, l'Organització Internacional del Treball (2008) incloïa el següent entre les recomanacions per les accions d'adaptació i mitigació al canvi climàtic:

- **Promoure aproximacions participatives** en activitats de planificació locals i comunitàries.
- *Crear oportunitats a nivell nacional i local per a **educar i formar les dones** en el canvi climàtic, estimular la creació de capacitats (capacity building) i la transferència de tecnologia i assignar recursos específics per tal d'assegurar una participació igualitària en els beneficis i oportunitats de les mesures adaptatives i de mitigació.*
- **Recollir noves dades desagregades** i anàlisis de gènere en sectors clau com ho són l'agricultura, el turisme, la pesca, l'energia i l'ús de l'aigua per entendre millor com el canvi climàtic impacta en les vides de les dones.

Aquest últim punt sobre la manca de **dades desagregades** per gènere és un obstacle persistent, assenyalat per diversos autors, per mesurar i reconèixer els diferents impactes del canvi climàtic per eixos de desigualtat. En el context de les organitzacions internacionals, l'Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Drets Humans (2019), apel·lant a augmentar l'eficàcia de l'acció climàtica, també feia una crida per augmentar “la recopilació de dades desglossades que prestin especial atenció al gènere i la seva intersecció amb característiques com l'edat, la discapacitat i l'origen ètnic”.

En darrer lloc, trobem una manca d'**indicadors** per fer un seguiment de les accions climàtiques en clau de justícia climàtica interseccional. A nivell macro, identifiquem com els ODS –entre els que s'inclou el tretzè: “Adoptar mesures urgents per combatre el canvi climàtic i els seus efectes”– no s'han traduït en indicadors que capturin el progrés dels grups marginalitzats, especialment per raó de raça, ètnia, religió o casta (Winkler & Satterthwaite, 2017). En aquest cas, no comptar amb aquestes dades està relacionat més que amb un problema tècnic que amb una resistència política. És per això que s'acostuma a prioritzar un llenguatge aspiracional, com expressa el mantra “leave no one behind”, més que a integrar l'atenció a les desigualtats amb indicadors, fonts d'informació i processos de monitoratge eficaços (Winkler & Satterthwaite, 2017).

En aquest sentit, l'enfocament i desenvolupament ha de ser més profund. Com assenyala Castilla (2022):

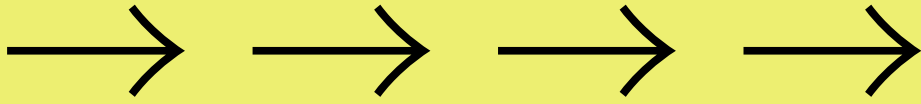
La perspectiva interseccional ha de ser entesa en les anàlisis i solucions enfront del canvi climàtic no només com una espècie de paraula de moda o tendència obligada d'anàlisi, sinó més aviat com una oportunitat per a explorar la dinàmica d'identitats co-existents en les persones, per a sortir de les anàlisis de la discriminació i desigualtat des

4 | Justícia climàtica a les polítiques públiques

de categories fixes inflexibles, per a no perdre de vista i tenir sempre present que les estructures de desigualtat, opressió i discriminació s'agreugen quan diferents formes d'aquestes operen de manera conjunta, multiplicant-se i estimulants-se mútuament. Per la qual cosa és important no només la seva identificació, sinó també que siguin presents activament en la presa de decisions i implementació de la mitigació i adaptació al canvi climàtic.

Així, la perspectiva interseccional en els treballs contra el canvi climàtic és rellevant, d'una banda, perquè permet identificar totes les desigualtats que conflueixen i es potencien en les persones i societats generant vulnerabilitat al canvi climàtic, la qual cosa és imprescindible en totes les accions d'adaptació i mitigació que s'implementin.

D'altra banda, perquè en desenvolupar aquestes mesures d'adaptació i mitigació s'ha de tenir en compte de manera activa a aquestes persones i societats identificades en els seus múltiples factors de vulnerabilitat a fi de construir solucions ajustades a les situacions i necessitats reals que enfronten. És a dir, perquè tots i totes sumem esforços contra el canvi climàtic, però sense perdre de vista que no a tots i totes ens afecta de la mateixa manera i, per tant, que solucions generalistes poden ser insuficients i ineficaces.

CAP. 5

Mapatge de les polítiques

Per l'elaboració del mapatge, s'han revisat els plans de la ciutat de Barcelona que podien ser rellevants per analitzar el creuament entre justícia climàtica i les desigualtats des d'una mirada interseccional. A sota, presentem un breu recull de les polítiques que s'han tingut en compte, dividides en tres blocs referents al seu contingut: (1) polítiques que fan de la justícia climàtica un eix principal (**polítiques de justícia climàtica**); (2) polítiques en què l'ecologia i l'ecologisme tenen un paper cabdal (**polítiques verdes**); (3) polítiques d'altres àmbits, principalment aquelles referents als eixos de desigualtat i on la justícia climàtica és present de manera més superficial (**altres polítiques i polítiques d'eixos de desigualtat**).

Polítiques de justícia climàtica:

El Pla d'Acció per l'Emergència Climàtica 2030 elaborat per l'Àrea d'Ecologia, Urbanisme, Infraestructures i Mobilitat, inclou la justícia climàtica com un eix del Pla i té en compte l'impacte sobre les desigualtats que el canvi climàtic accentua. És la principal política analitzada.

Polítiques verdes:

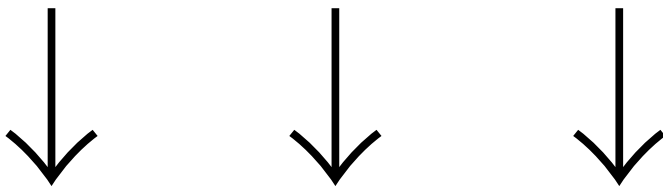
S'han tingut en compte les polítiques de l'Àrea d'Ecologia, Urbanisme, Infraestructures i Mobilitat. En especial, aquells sota l'etiqueta d' 'energia i canvi climàtic' com són l'Estratègia per a la transició energètica, el Pla de Recursos Hídrics Alternatius i el Pla de Prevenció de Residus Municipals 2012-2020. També s'han valorat aquelles polítiques referents al 'verd urbà i biodiversitat', en especial el Pla Natura Barcelona 2021-2030, però també el Pla Estratègic de Sostenibilitat Interna d'Ecologia Urbana 2015-2022, l'Estratègia d'agricultura urbana i el Pla director de l'arbrat. Respecte l' 'urbanisme per als barris', el Programa Superilles i el Programa de Regeneració Urbana. Pel que fa al 'medi ambient i espai públic', el Pla del joc a l'espai públic de Barcelona amb horitzó 2030, el Pla per la Millora de la Qualitat de l'Aire de Barcelona (2015-2018) i el Pla de Millora Integral (PMI) de l'espai públic de Barcelona. En relació a la 'mobilitat sostenible', el Pla director del vehicle elèctric, el Pla de Mobilitat Urbana (2013-2018) i l'Aprovació inicial del Pla de mobilitat urbana 2024, l'Estratègia de la bicicleta i l'Estratègia per la Mobilitat Elèctrica.

Altres polítiques socials i polítiques dels eixos de desigualtat:

Pel que fa a les polítiques sobre eixos de desigualtat, tant a l'Estratègia d'inclusió i de reducció de les desigualtats socials de Barcelona 2017-2027 com al II Pla per la justícia de gènere 2021-2025 s'inclou l'aspecte del canvi climàtic i de la justícia ambiental. Altres polítiques on es té en compte, encara que de forma breu o indirectament, és l'Estratègia Municipal contra la Soledat 2020-2030, el Pla d'infància 2021-2030. Reptes i actuacions per millorar les vides i els drets de la infància i l'adolescència a Barcelona, el Pla pel Dret a l'Habitatge 2016-2025, el Pla d'Impuls de l'Economia Social i Solidària 2021-2023 i el Pla Director de Cooperació per a la Justícia Global de Barcelona 2018-2021.

D'altra banda, s'inclouen les polítiques referenciades al Pla d'Acció per l'Emergència Climàtica (p. 16) que es considera que es relacionen amb el canvi climàtic i més específicament amb la justícia climàtica. Aquestes polítiques es destaquen amb el color groc a la taula que hi ha a continuació.

D'aquesta manera, s'ha elaborat un mapatge de les polítiques de la ciutat de Barcelona que aborden, algunes de manera directa, d'altres de manera indirecta, el canvi climàtic amb una mirada social tenint en compte els eixos de desigualtat. S'organitza la taula de forma cronològica i per àmbits de la política: aquelles relatives a l'energia, a l'espai i l'urbanisme, a la mobilitat, al consum i l'economia i als eixos de desigualtat. Seguidament, s'indica si hi apareix el concepte d'interseccionalitat i també quins eixos de desigualtat més habituals es tenen en compte (gènere, edat, origen, LGTBI, discapacitat i classe social).

5 | Mapatge de les polítiques

Presència dels eixos de desigualtat

Nom	Pla/ programa	Tipus	Àmbit	Període	Responsable	Enllaç	Interseccionalitat	Gènere	Estat	Origen	LGTBI	Discapacitat	Classe social
Pla Tècnic per l'Aprofitament dels Recursos Hídrics Alternatius a Barcelona: resum executiu	Pla Tècnic per l'Aprofitament dels Recursos Hídrics Alternatius a Barcelona	Pla	Recursos naturals	2009	Àrea de Medi Ambient	http://hdl.handle.net/11703/84919							
Estratègia de la bicicleta per Barcelona: mesura de govern	Pla de Mobilitat Urbana de Barcelona 2013-2018	Mesura de govern	Mobilitat	2015	Gerència d'Ecologia Urbana Àrea d'Ecologia, Urbanisme i Mobilitat	http://hdl.handle.net/11703/84218							
Arbres per viure: pla director de l'arbrat de Barcelona 2017-2037		Mesura de govern	Energia	2016	Gerència de Drets Socials Àrea de Drets Socials	http://hdl.handle.net/11703/100442			*				
Resiliència urbana: mesura de govern		Mesura de govern	Urbanisme	2016	Gerència d'Ecologia Urbana Àrea d'Ecologia, Urbanisme i Mobilitat	http://hdl.handle.net/11703/88323							
Creació dels Punts d'Assessorament Energètic i de garantia de subministraments bàsics (PAE): mesura de govern		Mesura de govern	Energia	2016	Gerència de Drets Socials Àrea de Drets Socials	http://hdl.handle.net/11703/100442		*	*			*	
Programa d'impuls a la generació d'energia solar a Barcelona: l'increment de la generació renovable i local: mesura de govern	Programa d'Impuls a la Generació d'Energia Solar a Barcelona 2017-2019	Programa	Energia	2017	Gerència d'Ecologia Urbana Àrea d'Ecologia, Urbanisme i Mobilitat Agència Local d'Energia de Barcelona	http://hdl.handle.net/11703/115675							

5 | Mapatge de les polítiques

Presència dels eixos de desigualtat

Nom	Pla/ programa	Tipus	Àmbit	Període	Responsable	Enllaç	Interseccionalitat	Gènere	Estat	Origen	LGTBI	Discapacitat	Classe social
Programa d'impuls de la infraestructura verda urbana: mesura de govern	Programa d'Impuls de la Infraestructura Verda Urbana 2015-2030 (Barcelona)	Programa	Urbanisme	2017	Gerència d'Ecologia Urbana Comissió d'Ecologia, Urbanisme i Mobilitat (Consell Municipal de Barcelona) Àrea d'Ecologia, Urbanisme i Mobilitat	http://hdl.handle.net/11703/102316			*				
Estratègia d'Impuls del Consum Responsable 2016-2019	Estratègia d'Impuls del Consum Responsable 2016-2019 (Barcelona)	Estratègia	Economia i consum	2017	Comissionat d'Economia Cooperativa, Social i Solidària i Consum Àrea de Treball, Economia i Planificació Estratègia Gerència de Presidència i Economia	http://hdl.handle.net/11703/100997		*				*	*
Protocol per situació de sequera a Barcelona: pla de protecció civil municipal		Protocol	Recursos naturals	2018	Gerència de Seguretat i Prevenció	http://hdl.handle.net/11703/109314							
Estratègia de mobilitat elèctrica: mesura de govern	Estratègia de la Mobilitat Elèctrica 2018-2024 (Barcelona) Pla de Mobilitat Urbana de Barcelona 2013-2018 Pla de Mobilitat Urbana de Barcelona 2019-2024	Estratègia	Mobilitat	2018	Gerència d'Ecologia Urbana Àrea d'Ecologia, Urbanisme i Mobilitat Consell Municipal de Barcelona. Plenari	http://hdl.handle.net/11703/109244		*				*	

5 | Mapatge de les polítiques

Presència dels eixos de desigualtat

Nom	Pla/ programa	Tipus	Àmbit	Període	Respon- sable	Enllaç	Interseccionalitat	Gènere	Estat	Origen	LGTBI	Discapacitat	Classe social
Pla de Mobilitat Urbana de Barcelona 2013-2018: proposta de desenvolupament d'actuacions: febrer 2014	Pla de Mobilitat Urbana de Barcelona 2013-2018	Pla	Mobilitat	2013 / 2018	Mobilitat urbana Circulació urbana	http://hdl.handle.net/11703/85090			*			*	
Pla Natura Barcelona 2021-2030	Pla Natura Barcelona 2021-2030 Pla del Verd i la Biodiversitat de Barcelona 2012-2020	Pla	Urbanisme	2021 / 2030	Gerència d'Àrea d'Ecologia Urbana Gerència de Medi Ambient i Serveis Urbans Parcs i Jardins de Barcelona, Institut Municipal	http://hdl.handle.net/11703/122958		*	*				
Pla d'energia, canvi climàtic i qualitat de l'aire de Barcelona 2011-2020 (PECQ)	Pla d'Energia, Canvi Climàtic i Qualitat de l'Aire 2011-2020 (Barcelona)	Pla	Recursos naturals	2011 / 2020	Àrea de Medi Ambient Agència Local d'Energia de Barcelona	http://hdl.handle.net/11703/96402							
Pla de millora de la qualitat de l'aire de Barcelona 2015-2018	Pla per a la Millora de la Qualitat de l'Aire a Barcelona	Pla	Recursos naturals	2015 / 2018	Comissió d'Hàbitat Urbà i Medi Ambient Gerència Adjunta de Medi Ambient i Serveis Urbans Àrea d'Hàbitat Urbà	http://hdl.handle.net/11703/83944							
Pla de millora integral de l'espai públic 2008-2011	Pla de Millora Integral de l'Espai Públic 2008-2011 (Barcelona)	Pla	Mobilitat	2008 / 2011	Àrea de Medi Ambient	http://hdl.handle.net/11703/96627							

5 | Mapatge de les polítiques

Presència dels eixos de desigualtat

Nom	Pla/ programa	Tipus	Àmbit	Període	Responsable	Enllaç	Interseccionalitat	Gènere	Estat	Origen	LGTBI	Discapacitat	Classe social
Pla de prevenció de residus de Barcelona 2012-2020	Pla de Prevenció de Residus Municipals de Barcelona 2012-2020	Pla	Economia i consum	2013 / 2020	Regidoria de Medi Ambient i Serveis Urbans Gerència Adjunta de Medi Ambient i Serveis Urbans Barracó Nogués, Helena Fradera, Núria	http://hdl.handle.net/11703/86371			*	*		*	
Pla Estratègic de Sostenibilitat Interna – Gerència d'Ecologia Urbana	Pla Estratègic de Sostenibilitat Interna i Emergència Climàtica de la Gerència d'Ecologia Urbana 2015-2022 (Barcelona) Compromís Ciutadà per la Sostenibilitat 2012-2022 (Barcelona)	Pla estratègic	Recursos naturals	2015 / 2020	Direcció d'Estratègia i Cultura de la Sostenibilitat Gerència d'Ecologia Urbana Ecoinstitut, S.C.C.L.	http://hdl.handle.net/11703/120934		*					
Transició cap a la Sobirania energètica: mesura de govern		Mesura de govern	Energia	2016 / 2019	Gerència d'Ecologia Urbana Agència Local d'Energia de Barcelona Àrea d'Ecologia, Urbanisme i Mobilitat	http://hdl.handle.net/11703/120085							
Omplim de vida els carrers, la implantació de les superilles a Barcelona: mesura de govern	Programa Omplim de vida el carrer, la implantació de les Superilles a Barcelona 2016-2019	Mesura de govern	Urbanisme	2016 / 2019	Gerència d'Ecologia Urbana Comissió d'Ecologia, Urbanisme i Mobilitat (Consell Municipal de Barcelona) Àrea d'Ecologia, Urbanisme i Mobilitat	http://hdl.handle.net/11703/97356			*				

5 | Mapatge de les polítiques

								Presència dels eixos de desigualtat					
Nom	Pla/ programa	Tipus	Àmbit	Període	Responsable	Enllaç	Interseccionalitat	Gènere	Estat	Origen	LGTBI	Discapacitat	Classe social
Pla d'impuls de l'economia social i solidària 2016-2019	Pla d'Impuls de l'Economia Social i Solidària a Barcelona 2016-2019	Pla	Economia i consum	2016 / 2019	Comissionat d'Economia Cooperativa, Social i Solidària i Consum Àrea de Treball, Economia i Planificació Estratègica Gerència de Presidència i Economia	http://hdl.handle.net/11703/99396		*	*			*	
Pla per la Justícia de Gènere 2016-2020	Pla per la Justícia de Gènere 2016-2020 (Barcelona)	Pla	Eixos de desigualtat	2016 / 2020	Regidoria de Feminismes i LGTBI Àrea de Drets de Ciutadania, Participació i Transparència Gerència de Drets de Ciutadania, Participació i Transparència	http://hdl.handle.net/11703/98743	Sí	*	*	*	*	*	*
Estratègia contra la feminització de la pobresa i la precarietat a Barcelona: 2016-2024	Estratègia contra la Feminització de la Pobresa i la Precarietat a Barcelona 2016-2024 (Barcelona)	Estratègia	Eixos de desigualtat	2016 / 2024	Departament de Transversalitat de Gènere Regidoria de Feminismes i LGTBI Àrea de Drets de Ciutadania, Participació i Transparència Àrea de Treball, Economia i Planificació Estratègica Gerència de Drets de Ciutadania, Participació i Transparència	http://hdl.handle.net/11703/99372		*	*	*	*	*	*
Pla pel dret a l'habitatge 2016-2025	Pla pel Dret a l'Habitatge de Barcelona 2016-2025	Pla	Eixos de desigualtat	2016 / 2025	Gerència de Drets Socials Regidoria d'Habitatge Àrea de Drets Socials	http://hdl.handle.net/11703/99390		*	*	*		*	*

5 | Mapatge de les polítiques

											Presència dels eixos de desigualtat		
Nom	Pla/ programa	Tipus	Àmbit	Període	Responsable	Enllaç	Interseccionalitat	Gènere	Estat	Origen	LGTBI	Discapacitat	Classe social
Programa de mesures contra la contaminació atmosfèrica: mesura de govern	Programa Metropolità de Mesures Contra la Contaminació Atmosfèrica	Programa	Recursos naturals	2017 / 2020	Gerència d'Ecologia Urbana. Àrea d'Ecologia, Urbanisme i Mobilitat	http://hdl.handle.net/11703/99264			*				
Mesura de govern per una democratització de la cura 2017-2020	Democratització de la cura (2017-2020)	Mesura de govern	Eixos de desigualtat	2017 / 2020	Comissionat d'Economia Cooperativa, Social i Solidària i Consum Gerència de Drets Socials Regidoria de Cicle de Vida, Feminismes i LGTBI Àrea de Drets Socials	http://hdl.handle.net/11703/102432	Sí	*	*	*		*	*
Estratègia d'inclusió i de reducció de les desigualtats socials de Barcelona 2017-2027	Estratègia d'Inclusió i de Reducció de les Desigualtats de Barcelona 2017-2027	Estratègia	Eixos de desigualtat	2017 / 2027	Acord Ciutadà per una Barcelona Inclusiva Gerència de Drets Socials Àrea de Drets Socials Departament de Participació Social Sales Campos, Albert Villarreal, Josep Pallàs, Emi	http://hdl.handle.net/11703/112722	Sí	*	*	*	*	*	*
Arbres per viure: pla director de l'arbrat de Barcelona 2017-2037	Pla Director de l'Arbrat de Barcelona 2017-2037	Pla director	Urbanisme	2017 / 2037	Àrea d'Ecologia, Urbanisme i Mobilitat Gerència Adjunta de Medi Ambient i Serveis Urbans Direcció d'Espais Verds i Biodiversitat	http://hdl.handle.net/11703/101548							

5 | Mapatge de les polítiques

Presència dels eixos de desigualtat

Nom	Pla/ programa	Tipus	Àmbit	Període	Responsable	Enllaç	Interseccionalitat	Gènere	Estat	Origen	LGTBI	Discapacitat	Classe social
Pla Director de Cooperació per a la Justícia Global de Barcelona: 2018-2021	Pla Director de Cooperació per a la Justícia Global de Barcelona 2018-2021	Pla director	Eixos de desigualtat	2018 / 2021	Direcció de Serveis de Justícia Global i Cooperació Internacional Gerència de Presidència i Economia	http://hdl.handle.net/11703/108162	Sí	*	*	*	*		*
Pla del joc a l'espai públic de Barcelona amb horitzó 2030	Pla del Joc a l'espai públic 2019-2030 (Barcelona)	Pla	Urbanisme	2019 / 2030	Gerència d'Ecologia Urbana Àrea d'Ecologia, Urbanisme i Mobilitat Direcció d'Espais Verds i Biodiversitat Direcció de Projectes de Model Urbà Institut Infància i Adolescència de Barcelona	http://hdl.handle.net/11703/113764		*	*	*		*	*
Estratègia d'agricultura urbana a la ciutat de Barcelona 2019-2030	Estratègia d'Agricultura Urbana a la Ciutat de Barcelona 2019-2030 Pla del Verd i la Biodiversitat de Barcelona 2012-2020	Estratègia	Economia i consum	2019 / 2030	Parcs i Jardins de Barcelona, Institut Municipal Direcció d'Espais Verds i Biodiversitat Direcció de Serveis d'Economia Cooperativa, Social, Solidària i Consum Gerència de Política Econòmica i Desenvolupament Local	http://hdl.handle.net/11703/116590		*	*			*	*

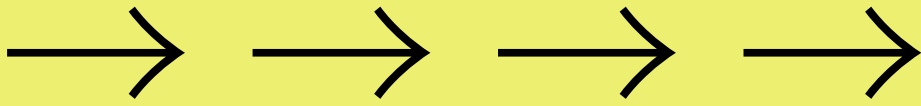
5 | Mapatge de les polítiques

Presència dels eixos de desigualtat

Nom	Pla/ programa	Tipus	Àmbit	Període	Responsable	Enllaç	Interseccionalitat	Gènere	Estat	Origen	LGTBI	Discapacitat	Classe social
Estratègia Municipal contra la Soledat 2020-2030	Estratègia Municipal contra la Soledat 2020-2030	Estratègia municipal	Eixos de desigualtat	2020 / 2030	Direcció de Serveis d'Infància, Jovenutut i Persones Grans Gerència d'Àrea de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI Regidoria d'Infància, Jovenutut i Persones Grans Consell Municipal de Barcelona. Plenari	http://hdl.handle.net/11703/122635		*	*	*	*	*	*
Pla d'impuls de l'Economia Social i Solidària 2021-2023	Pla d'Impuls de l'Economia Social i Solidària 2021-2023 (Barcelona)	Pla	Economia i consum	2021 / 2023	Comissionat d'Economia Social, Desenvolupament Local i Política Alimentària Gerència d'Àrea d'Economia, Recursos i Promoció Econòmica Àrea d'Economia, Treball, Competitivitat i Hisenda	http://hdl.handle.net/11703/123615	Sí	*				*	
II Pla per la justícia de gènere 2021-2025	Pla per la Justícia de Gènere 2021-2025 (Barcelona)	Pla	Eixos de desigualtat	2021 / 2025	Direcció de Serveis de Gènere i Polítiques del Temps Gerència Municipal Tinència d'Alcaldia de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI Àrea de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI	http://hdl.handle.net/11703/123474	Sí	*	*	*	*	*	*

5 | Mapatge de les polítiques

										Presència dels eixos de desigualtat			
Nom	Pla/ programa	Tipus	Àmbit	Període	Responsable	Enllaç	Interseccionalitat	Gènere	Estat	Origen	LGTBI	Discapacitat	Classe social
Pla d'infància 2021-2030: reptes i actuacions per millorar les vides i els drets de la infància i l'adolescència a Barcelona	Pla d'infància 2021-2030: reptes i actuacions per millorar les vides i els drets de la infància i l'adolescència a Barcelona	Pla	Eixos de desigualtat	2021 / 2030	Direcció de Serveis d'Infància, Joventut i Persones Grans Gerència d'Àrea de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI Àrea de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI Institut Infància i Adolescència de Barcelona Comissió de Drets Socials, Cultura i Esports (Consell Municipal de Barcelona)	http://hdl.handle.net/11703/123199		*	*	*	*	*	*
Pla d'acció per l'emergència climàtica 2030	Pla d'Acció per l'Emergència Climàtica 2030 (Barcelona)	Pla	Canvi climàtic	2021 / 2030	Gerència d'Àrea d'Ecologia Urbana	http://hdl.handle.net/11703/123710		*	*	*		*	*

CAP. 6

Pla d'Acció per l'Emergència Climàtica 2030

El Pla d'Acció per l'Emergència Climàtica 2030 és el resultat de la declaració d'emergència climàtica a Barcelona del 15 de gener de 2020, que accelerava i reforçava els canvis que s'havien engegat amb el Pla Clima el 26 d'octubre de 2018. Així, el Pla d'Acció per l'Emergència Climàtica integra l'estratègia climàtica de la ciutat del Pla Clima amb l'enfocament més ambiciós que es deriva d'aquesta declaració. De fet, el Pla ha rebut diverses distincions i premis, com el premi a la millor iniciativa de les grans ciutats europees pel Pacte d'Alcaldes i Alcaldesses pel Clima i l'Energia o la certificació de la xarxa de ciutats pel lideratge climàtic C40, que en reconegué la qualitat.

A continuació, farem una anàlisi descriptiva del Pla seguint l'estructura del mateix, que es divideix en dos blocs. En primer lloc, adreçarem la presentació i motivació del Pla i especialment la diagnosi, que constitueixen el marc discursiu del Pla i ofereixen les dades (algunes relatives als eixos de desigualtat) a partir de les quals s'elabora el pla d'accions. En segon lloc, s'aborden les línies d'actuació concretes per cada àmbit tenint en compte com s'hi aplica una mirada vers les desigualtats socials.

El Pla d'Acció per l'Emergència Climàtica (en endavant "Pla") insisteix en què posa al centre les persones i el seu benestar i ho fa tenint en compte la seva diversitat: "se centra en persones diferents (dones, infants, gent gran, etc.)" (p. 48). Entre els valors trobem "una Barcelona socialment justa, que aplica polítiques i mesures tenint en compte la diversitat socioeconòmica, de gènere, territorial i cultural de la seva ciutadania" (p. 50).

Aquesta voluntat de centrar-se en "persones diferents" també sembla aplicar en la participació de la ciutadania en els documents que han portat a aquest Pla amb un procés de coproducció impulsat des del Consell Ciutadà per la Sostenibilitat. Es menciona que s'han realitzat processos de participació i coproducció ciutadana presencialment i digital a través de Barcelona Decidim per "facilitar una participació inclusiva i diversa". Tanmateix, no s'expliquen els mecanismes que s'han emprat per garantir o poder constatar aquesta inclusió i diversitat.

Els eixos estratègics d'aquest Pla d'Acció per l'Emergència Climàtica són la mitigació, l'adaptació, la justícia climàtica i l'impuls a l'acció ciutadana. En el marc d'aquest informe ens centrem en el tercer objectiu que el Pla justifica perquè "cal posar les persones més vulnerables en el centre de les polítiques climàtiques" (p. 11) i que connecta amb l'afirmació que "el canvi climàtic és injust" ja que "no afecta a tothom de la mateixa manera" (p. 13). Així, es buscava "reduir les desigualtats i tenir cura de les persones que

6 | Pla d'Acció per l'Emergència Climàtica 2030

són més vulnerables". A continuació, veurem com es conceptualitza la justícia climàtica i a "les persones més vulnerables" (p. 11) en relació als eixos de desigualtat i les seves interseccions.

El Pla entén les "persones/grups més vulnerables" com "persones que o bé per la seva situació socioeconòmica o bé per la seva condició, salut o edat pateixen de manera més directa els efectes derivats del canvi climàtic" (p. 25). Aquesta conceptualització és rellevant ja que el Pla adreça les seves accions a aquests subjectes en diverses ocasions. Segons aquesta definició, les persones poden ser vulnerables al canvi climàtic per la seva classe social, per la seva condició, sense explicitar-ne què s'entén per aquest concepte, la salut o l'edat. A aquests eixos de desigualtat s'hi afegeix el gènere en altres moments del Pla, sent un dels eixos de desigualtat més presents.

L'enfocament sobre les desigualtats i el canvi climàtic, com constata aquesta definició i es va demostrant durant el redactat del Pla, respon a un model múltiple que "estableix a priori el paper de diverses categories (...) com igual d'importants, si bé són conceptualment independents quan s'examina el fenomen polític" [traducció pròpia] (Rodrigo, 2022, p. 4). Observem durant el redactat aquesta mirada de discriminació múltiple per la qual les desigualtats se sumen a les vides dels individus (Verloo, 2008) i, si bé de forma implícita s'entén que hi ha algun grau d'interconnexió entre les desigualtats, com veurem seguidament, no es fa el pas d'adreçar-les de manera interseccional. De fet, la interseccionalitat no es menciona en cap moment del Pla, si bé ja hem vist el vincle manifest entre aquesta i la justícia climàtica. Podríem afirmar que el fet de no aplicar la perspectiva interseccional per adreçar la interconnexió de desigualtats que es mostren al Pla és possiblement causat per la manca d'un argument que ho justifiqui a nivell conceptual, derivat de la manca de dades i d'anàlisi teòrica de les interseccions dels eixos de desigualtat i el canvi climàtic.

L'anàlisi de les desigualtats socials i en relació al canvi climàtic posa en el centre la salut. Aquesta centralitat és clau per dimensionar la urgència per actuar enfront l'emergència climàtica, servint de paraigües de totes les conseqüències negatives del canvi climàtic sobre les persones: dels efectes directes (conseqüència d'esdeveniments climàtics extrems) i dels indirectes (conseqüència de canvis socials com podrien ser els canvis en les condicions de vida). A banda, també es podria considerar la funció estratègica de centralitzar la salut en una política pública, ja que acostuma a ser una àrea amb consens social i polític i per tant amb més força política enfront d'altres àmbits.

La principal problemàtica analitzada és la calor i els seus efectes sobre la mortalitat i la morbiditat. Aquesta diagnosi (malgrat no se l'anomena com a tal), explica que els efectes de la calor són diferenciats per gènere, edat i posició socioeconòmica. És rellevant veure com el Pla intenta fer creuaments amb les dades de què es disposa sobre la crisi climàtica i les vulnerabilitats (p. 24). També es fan hipòtesis que creuen eixos de desigualtat, per exemple, quan s'affirma que el risc de mortalitat associat a la calor és superior en dones que en homes, s'explica que pot ser causat en part per les condicions socials de les dones grans i el condicionament de l'edat que fa que les dones grans estiguin en una situació de més vulnerabilitat. També es parla de com els nadons i les persones més grans, especialment les dones, són més susceptibles a la calor. La posició socioeconòmica també és un efecte modificador de la relació entre temperatura i mortalitat que, creuada amb el gènere i l'edat, demostra una

6 | Pla d'Acció per l'Emergència Climàtica 2030

major vulnerabilitat. Un altre aspecte que s'aborda és el factor territorial, del qual se'n diu que "la temperatura, les condicions individuals i el context socioeconòmic i físic" en una mateixa ciutat varien i afecten de forma diferenciada. Aquí trobem una clara marca de classe social que condiciona viure en uns barris en front d'altres. Per això és important l'índex a què es fa referència en funció de quatre indicadors que podrien afectar la salut: "població major de 75 anys; comportament energètic dels edificis en funció de la seva demanda de fred; la manca de vegetació; i l'indicador socioeconòmic d'instrucció insuficient" que donaria com a resultat que els barris propers al sector Besòs, part d'Horta i gran part del districte de Sants-Montjuïc són les zones més vulnerables. També es destaca un estudi a Barcelona que indicava que el risc de mortalitat per calor era superior en àrees amb major percentatge d'edificis antics, major taxa de treballadors manuals i menor percepció de zones verdes pels residents.

D'altra banda, en aquesta diagnosi de les vulnerabilitats i el canvi climàtic es parla de la pobresa energètica que es preveu augmentarà amb el canvi climàtic. Es menciona que la pobresa energètica afecta a les "classes socials més desfavorides" i del major impacte en les dones i els infants. Els resultats d'un estudi de l'Agència de Salut Pública de Barcelona demostren també la variació entre barris que mostra més afectació a ciutat Meridiana, Baró de Viver i Vallbona. A més, es compta amb dades desagregades per gènere pel que fa a la salut auto percebuda. A aquesta sort de diagnosi, també s'esmenten altres temàtiques com l'alteració de la distribució dels vectors de malalties de transmissió; la qualitat de l'aire i els efectes en la salut; la disponibilitat i la qualitat de l'aigua; l'alimentació; la mobilitat motoritzada i la salut mental, tots ells àmbits en què si bé no impliquen en el Pla els eixos de desigualtat de manera directa, són tots àmbits creuats de manera evident per l'eix de classe social (per exemple, tenint accés a una alimentació saludable o habitatges aïllats del soroll). L'últim aspecte, la salut mental, a més de representar un eix de desigualtat per sí mateix, es creua amb el fet migratori en fer referència a les persones refugiades climàtiques.

Abans de fer una breu relació dels àmbits i les línies que s'adrecen, cal destacar de nou la centralitat discursiva de les persones en aquest Pla. En fer esment dels principals efectes del canvi climàtic sobre Barcelona es destaca la salut, la supervivència, la qualitat de vida, la seguretat, la garantia de subministraments, el cost de la vida i l'entorn.

El Pla planteja set grans canvis de model i dos adaptacions, si bé tots podrien tenir un efecte sobre els eixos de desigualtat i la justícia climàtica, podem destacar com el canvi de model energètic i econòmic estan més estretament lligats a una millora en les desigualtats de classe social.

Pel que fa als àmbits en què s'encaixen les línies d'accions, n'hi ha cinc i tots es vinculen explícitament amb l'objectiu de justícia climàtica: salut i benestar; estalvi i generació d'energia; model urbà i de mobilitat; economia i consum; i cultura climàtica.

Pel que fa al primer àmbit, de "salut i benestar", que inclou les línies 1 (tenir cura de tothom), 2 (sense talls) i 3 (garantir el confort tèrmic), podríem identificar-lo com l'àmbit més explícitament vinculat als eixos de desigualtat i la interseccionalitat. Això es demostra des del principi quan s'explica que el canvi climàtic no afecta a tothom igual i, per tant, "no es pot tractar a la ciutadania de forma homogènia" (p. 75). Podem identificar, no obstant, un ús de "vulnera-

6 | Pla d'Acció per l'Emergència Climàtica 2030

bilitat" i de "persones vulnerables" poc consistent. Si bé al principi es definien incloent diversos grups socials, com hem vist, i al començament d'aquest àmbit es tornava a reiterar que els "col·lectius més vulnerables al canvi climàtic, com són la gent gran, els nadons, les dones (...), persones amb certes malalties prèvies, les persones amb dificultat socioeconòmiques, etcètera", es parla més endavant de "persones en situació de vulnerabilitat" i deixant a entendre de manera implícita que es tracta de persones de classe treballadora, o en llenguatge del Pla "persones amb dificultats socioeconòmiques". Aquest àmbit i les seves línies d'acció impliquen en la seva implementació a una àrea de l'Ajuntament que treballa els eixos de desigualtat, com ho és Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI.

Entre d'altres, la primera línia inclou accions beneficioses per la gent gran i les persones dependents i, indirectament, per les classes treballadores, amb la rehabilitació d'habitatges, la garantia del dret a l'alimentació inclusiva i digna i l'ocupació. És especialment rellevant l'acció que es planteja a llarg termini de "generar coneixement sobre l'impacte diferenciat de la crisi climàtica sobre les dones i els col·lectius més vulnerables a Barcelona, com ara els sectors de rendes baixes, migrants i refugiats". Aquesta acció seria clau per revertir la manca de dades per eixos de desigualtat de què disposem i així analitzar-ne també les seves interseccions. La segona línia té en compte accions per garantir el subministrament bàsic d'electricitat, aigua i gas per a tota la ciutadania. La tercera línia busca garantir el confort tèrmic en els edificis i en l'espai públic i crear una xarxa de refugis climàtics i fa referència a la necessitat de plantejar aquestes accions amb perspectiva de gènere, "incorporant criteris de diversitat i flexibilitat" i "per tal d'adaptar-se a les noves realitats i noves famílies, i l'envelliment de la població (amb més proporció de dones grans)" (p. 84).

El segon àmbit, "estalvi i generació d'energia", amb les línies 4 (edificis millor que nous) i 5 (recuperar els terrats), compta amb actuacions que preveuen la rehabilitació energètica d'edificis i un apropament a un model d'autoconsum a la ciutat, permeten que "l'energia esdevingui més accessible i assequible per a tothom" (p. 91) ja que la menor despesa energètica en els habitatges implica necessàriament una menor despesa energètica. Aquest àmbit també comptaria amb la implicació de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI.

El tercer àmbit (model urbà i de mobilitat) inclou les línies d'acció 6 (transformació urbana en clau climàtica); 7 (molt més verd); 8 (ni una gota perduda); 10 (moure'ns bé); i 11 (protegir el litoral i els nostres rius). És l'únic àmbit de tot el Pla amb una línia acció que no es vincula amb la justícia climàtica, la línia 9 sobre les renovables en l'espai públic. Ente d'altres, la línia d'acció 6 busca fer de l'espai públic un espai de cures, traient-lo de l'espai domèstic, en la línia de les propostes feministes. La línia d'acció 7 adreça la importància de fer espais verds en clau de "convivència, accessibilitat i equitat" (p. 109), tanmateix, aquesta mateixa línia d'acció no inclou a Drets Socials. Les següents, la 8 referent als recursos hídrics alternatius i la 11 sobre el serveis ecosistèmics de litoral i rius, tampoc no hi fan referència. La 10 tampoc la inclou, si bé aquesta darrera, i entre d'altres qüestions relacionades amb la reducció de vehicles privats motoritzats i la promoció de mitjans més sostenibles, fa esment a "l'accessibilitat i confort de les voreres" (p. 124), fet que podria relacionar-se amb la diversitat funcional, per exemple.

El quart àmbit impacta sobre un eix clau per la reproducció de desigualtats com és el model econòmic, i ho fa en favor d'un model que, entre d'altres, "prioritzi (...) la participació, inclusió

6 | Pla d'Acció per l'Emergència Climàtica 2030

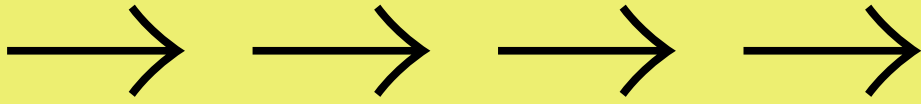
i compromís amb la comunitat” (p. 135) i en què s’ha de “posar en valor el paper de les dones en la gestió domèstica associada a l’economia de les cures i l’economia quotidiana” (p. 135). La primera línia d’acció és la 12 (economia verda i circular) que, entre d’altres, busca afavorir l’ocupació local i “en particular de la població més vulnerable” (p. 136). La línia d’acció 13 (consum responsable) busca “propiciar polítiques de conciliació familiar que facilitin la gestió conscient la llar, el consum responsable i la prevenció de residus” i “definir estratègies i establir mesures per facilitar l’accés a aquests productes, hàbits i patrons de vida” (p. 140). La línia 14 (residu zero) no fa cap referència als eixos de desigualtats presents en la producció i gestió dels residus, i en aquest sentit és l’única de l’àmbit que no implica a Drets Socials. La línia d’acció 15 (sobirania alimentària) fa referència a permetre l’ús “generalitzat, flexible i accessible a tothom” de productes de proximitat, ecològics i saludables (p. 147). L’eix d’edat torna a estar present per la tasca que es preveu a les escoles.

El cinquè àmbit inclou les línies d’acció 16 (acció cultural pel clima), 17 (cooperació climàtica) i 18 (organitzem-nos). A la primera línia es fa referència a l’eix d’edat i de territori quan es parla de la generació de diàleg intergeneracional i interterritorial (entre districtes i barris) com una oportunitat per divulgar hàbits. També s’adreça la participació de persones vulnerables, amb una acció relativa a l’establiment de mecanismes per garantir-ho. Els actors municipals implicats no inclouen aquells relatius a eixos de desigualtat. La línia d’acció 17 fa referència a la desigualtat entre el Nord Global i el Sud Global i el deute ecològic de la ciutat, un aspecte fonamental de la justícia climàtica. Una acció molt rellevant que té en compte els eixos de desigualtat és la relativa a impulsar la generació de coneixement sobre l’impacte de la crisi climàtica en “desigualtats globals, els moviments migratoris (refugiats climàtics) i els Drets Humans” (p. 159), incloent així a Drets Socials com a actor implicat. Finalment, la darrera línia d’acció té relació amb els canvis organitzatius i noves metodologies i, si bé no fa esment a avançar cap a una perspectiva interseccional o que tingui més en compte els eixos de desigualtat, es vincula també amb Drets Socials.

Finalment, també s’ha de destacar l’absència de la perspectiva de drets humans dins del contingut del Pla (com en la resta de polítiques públiques), ja que encara que sí que s’utilitza el terme “drets humans” en la línia d’acció de cooperació climàtica (17), res es desenvolupa respecte al seu abast o sentit. Ni tan sols quan es fa esment de drets específics, com abans es van assenyalar, es fa referència a estàndards internacionals o nacionals de drets humans per a comprendre els abastos i contingut que han de garantir-se com a mínim a aquests drets.

L’absència de la perspectiva de drets humans, com es va dir a l’inici, és un problema general de tot el sistema impulsat des de fòrums internacionals per a combatre el canvi climàtic, no és exclusiu de l’àmbit municipal, en aquest cas. No per això, és justificable, ja que es compten amb eines i prametres de drets humans a nivell nacional per a incorporar aquesta perspectiva.

En qualsevol cas, el més important per a l’efectiu respecte dels drets humans, així com per a garantir la igualtat i no discriminació des d’una perspectiva interseccional en les polítiques contra el canvi climàtic, no és que aquestes incloguin aquestes paraules en el seu contingut (encara que és important), sinó que el seu procés de creació, desenvolupament i implementació siguin efectivament concordants amb el sentit i abastos que busquen implicar aquests termes.

CAP. 7

Consideracions finals

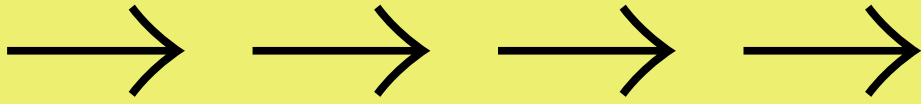

L'aplicació de la perspectiva interseccional a les polítiques públiques, és a dir, l'aplicació d'una mirada que tingui en compte que el creuament de diferents eixos de desigualtat genera realitats específiques i que aquestes no poden abordar-se de manera individual, es troba encara en una fase incipient. Si bé l'àmbit natural de desenvolupament d'aquestes experiències ha sigut les polítiques d'igualtat, és encara un àmbit menys explorat en el cas de les polítiques públiques que no aborden directament un eix de desigualtat, com és el cas de les polítiques d'urbanisme o d'ecologia, per exemple. Tanmateix, la pertinència d'aplicar una perspectiva interseccional a les polítiques sobre canvi climàtic s'ha demostrat durant aquest informe: la literatura acadèmica ha incidit en els efectes i possibilitats desiguals de revertir-lo en funció de la posició social que ocupen les persones, travessades per eixos de desigualtat que definiran la seva resiliència i capacitat d'adaptació. L'acadèmia no és l'únic espai des del qual s'argumenta a favor d'una perspectiva interseccional en abordar l'emergència climàtica, els moviments socials han tingut un paper fonamental en posar aquestes problemàtiques sobre la taula i reclamar que estiguin a l'agenda política. En aquesta línia, les organitzacions internacionals i algunes administracions a diferents nivells han fet esforços en aquesta direcció, però són insuficients i trobem el risc de la despolitització de la lluita per entendre i abordar el canvi climàtic amb perspectiva interseccional. De moment, trobem que els eixos de desigualtat que principalment es tenen en consideració, normalment de forma unitària (abordant els seus efectes i implicacions per separat), són el gènere, la territorialitat i l'edat. En aquest context, el concepte de "justícia climàtica" és molt útil per centrar les desigualtats en l'agenda política del canvi climàtic de manera clara alhora que ofereix un marc discursiu per introduir la interseccionalitat.

D'altra banda, per fer polítiques relatives al canvi climàtic amb perspectiva interseccional, el primer pas és disposar de dades relatives a la diferent experiència del canvi climàtic per eixos de desigualtat. En aquest sentit, trobem esforços rellevants en el Pla d'Acció per l'Emergència Climàtica, en què l'Agència de Salut Pública de Barcelona ha posat de relleu com l'edat, la classe social i el gènere poden afavorir la vulnerabilitat de les persones enfront la calor. Malgrat que no es disposi de dades extensives del canvi climàtic sobre els diferents creuaments d'eixos, és possible generar el marc necessari per realitzar aquestes anàlisis i promoure accions; la centralitat discursiva de "les persones" al Pla, que deriva en la consideració de la justícia climàtica com a eix del mateix, n'és un exemple. També trobem que el fet que Drets Socials, Justícia Global, Feminis-

mes i LGTBI tingui presència en la implementació de les accions és una senyal positiva. No obstant, que altres polítiques relatives a la justícia climàtica, i especialment les “polítiques verdes” no incorporin aquesta mirada interseccional o dels eixos de desigualtat de manera més integral pot ser un impediment per adreçar les desigualtats vinculades al canvi climàtic de manera complexa. El mateix aplica a les polítiques dels eixos de desigualtat, on la presència del canvi climàtic és mínima.

En conclusió, la justícia climàtica des d'una perspectiva interseccional ens marca el camí que les polítiques públiques del canvi climàtic, les dels eixos de desigualtat i les “polítiques verdes” han de seguir per assegurar l'efectivitat de les seves accions. No fer-ho implica minvar els efectes d'aquestes polítiques (fet evident en les polítiques d'adaptació i mitigació), però també resta en l'eficiència de les mateixes, ja que es constata que adreçar múltiples esforços a problemàtiques estretament vinculades de manera monofocal és una pèrdua de recursos. El Pla d'Acció per l'Emergència Climàtica suposa un avanç en aquest sentit i ens marca un punt de partida per la generació de polítiques més ambiciosos que posin al centre la justícia climàtica amb una perspectiva interseccional.

CAP. 8

Bibliografia

Allen, M., Dube, O., Solecki, W., Aragón-Durand, F., Cramer, W., Humphreys, S., ...Zickfel, K. (2018). Framing and Context. In V. P.-O.-O. Masson-Delmotte, *Global Warming of 1.5°C* (pp. 49–92). Cambridge, New York: Cambridge University Press.

Bay, U. (2013). Transition Town Initiatives Promoting Transformational Community Change In Tackling Peak Oil And Climate Change Challenges. *Australian Social Work*, 66(2).

Buck, H. J., Gammon, A. R., & Preston, C. J. (2014). Gender and Geoengineering. *Hypatia*, 29(3), 651–669.

Caney, S. (2020, June 4). *Climate Justice*. (E. N. (ed.), Editor) Retrieved from The Stanford Encyclopedia of Philosophy: <https://plato.stanford.edu/archives/win2021/entries/justice-climate/>

Castilla, K. (2022) Cambio climático e interseccionalidad. *Papeles El tiempo de los Derechos*, No. 23, 10p.

Coll-Planas, G. i Solà-Morales, R. (2019). Guia per incorporar la interseccionalitat a les polítiques locals. Terrassa: Ajuntament de Terrassa.

Comparelli, M., & Pitò, M. (n.d.). *Climate justice at COP26: why we need an intersectional approach to climate activism*. Retrieved from The Greens/EFA in the European Parliament: <https://www.greens-efa.eu/opinions/climate-justice-at-cop26/>

Fine, J. C., & Love-Nichols, J. (2021). Language and climate justice: A research agenda. *Journal of Sociolinguistics*(25), 453–473.

Gardiner, S. M. (2011). Climate justice. In *The Oxford handbook of climate change and society* (pp. 309–322).

Gordijn, B., & ten Have, H. (2012). Ethics of mitigation, adaptation and geoengineering. *Med Health Care and Philos*, 15.

Harlan, S. L., Pellow, D. N., Roberts, J. T., Bell, S. E., Holt, W. G., & Nagel, J. (2015). Climate Justice and Inequality. In R. E. Dunlap, & R. J. Brulle, *Climate Change and Society* (pp. 127–163).

McArdle, R. (2021). Intersectional climate urbanism: Towards the inclusion of marginalised voices. *Geoforum*(126), 302–305.

Nerlich, B., Koteyko, N., & Brown, B. (2010). Theory and language of climate change communication. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change*, 1(1), 97–110.

Oficina del Alto Comisionado de las Naciones Unidas para los Derechos Humanos. (2019). *Estudio analítico sobre una acción climática que responda a las cuestiones de género para el disfrute pleno y efectivo de los derechos de la mujer*.

Okereke, C. (2010). Climate justice and the international regime. *WIREs Climate Change*, 1, 462–474.

Pearse, R. (2017). Gender and climate change. *WIREs Clim Change*, 8.

Perkins, P. E. (2018). Climate Justice, Gender, and Intersectionality. *Routledge Handbook of Climate Justice*.

Rodrigo, M. L. (2022). Políticas de igualdad de género e interseccionalidad: estrategias y claves de articulación. *Convergencia Revista de Ciencias Sociales*, 29. doi: <https://doi.org/10.29101/crcs.v29i0.17792>

Schalatek, L. (2012). Democratizing climate finance governance and the public funding of climate action. *Democratization*, 19(5), 951-973.

Schlosberg, D., & Collins, L. B. (2014). From environmental to climate justice: climate change and the discourse of environmental justice. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change*, 5(3), 359-374.

Singleton, B. E., Rask, N., Magnusdottir, G. L., & Kronsell, A. (2021). Intersectionality and climate policy-making: The inclusion of social difference by three Swedish government agencies. *Politics and Space*, 1-21.

Sultana, F. (2022). Critical Climate Justice. *The Geographical Journal*, 188(1), 118-124.

Tan, M. J., Ravi, D. A., Muñoz, L. V., Weintraub, E., Becker, N., & Mtai, K. (2020, 11 09). As young people, we urge financial institutions to stop financing fossil fuels. Retrieved from Climate Home News: <https://www.climatechange-news.com/2020/11/09/young-people-urge-financial-institutions-stop-financing-fossil-fuels/>

Verloo, M. (2008). Una atenta mirada a les desigualtats múltiples, a les seves interseccions i com es tracten a Europa. A D. d. Barcelona, E. Bodelón, & P. Giménez, *Construint els drets de les dones: dels conceptes a les polítiques locals* (p. 17-36). Diputació de Barcelona.

Versey, H. S. (2021). Missing Pieces in the Discussion on Climate Change and Risk: Intersectionality and Compounded Vulnerability. *Policy Insights from the Behavioral and Brain Sciences*, 8(1), 67-75.

Winkler, I. T., & Satterthwaite, M. L. (2017). Leaving no one behind? Persistent inequalities in the SDGs. *The International Journal of Human Rights*.

